

HOE DE OUDE VAN KERSTGEBEUREN

DR. AGNI VAN

Martin Schongauer, 15e eeuw: De aanbidding der herders.

Er is wel geen feest in het jaar, dat zoo zijn glanzend blij en tegelijk intiem vertrouwelijke sfeer heeft weten te behouden, als het feest rond het Kerstkind. Maar er is ook wel geen feest, dat de gebeurtenissen, welke het herdenkt, zoo vaak in de kunst van alle eeuwen uitgebeeld zag.

Het waren toch maar zulke korte, sobere gegevens, die de overlevering bood; maar voor menschen, die met een hart vol liefde geboeid luisterden, hadden ze een inhoud zoo rijk, dat ze altijd weer stof gaven om er nieuwe dingen over te vertellen. Zoo konden gemakkelijk kleine alledaagsche details mede in de devote sfeer betrokken worden. Ja, in het bedenken van alle mogelijkheden die in de Kerstnacht konden plaats gegrepen hebben, maakte men er zelfs heele tafereelen bij. Zoo vertelt immers de overlevering er niet van dat het jonge Christuskind gebaad werd? Maar de schilders en beeldhouwers, die in de antieke kunst wel eens werken hadden gezien met de voorstelling van den pasgeboren god Bacchus, die een bad kreeg, vonden dat wel een aardig tafereel, om het ook bij de geboorte van het Kerstkind te pas te brengen.

In het begin echter waren de tafereeltjes maar sober, waarin de Christus als kind verscheen. Eigenlijk was het aanvankelijk alleen de voorstelling van Maria met het kleine Jezuskind op de schoot, waarin de eerste Christelijke kunstenaars hun liefde

voor het Kind uit de Kerstnacht tot uitdrukking brachten. Ook deze voorstellingen sloten bij de antieke kunst aan, want ook die kende beelden van Moeder-en-kind; de Christenen gaven daar nu echter een geheel nieuwe beteekenis aan.

Maar naast deze eenvoudige voorstellingen, die straks in de Byzantynsche kunst zullen veranderen in majesteitelijk plechtige en dogmatisch strenge uitbeeldingen van de Moeder-maagd, nu niet meer met het teere Kerstkind, maar met den Christus als jonge Priester-Koning staande op haar schoot, zien we stilaan de tafereelen uitgroeien tot heele schouwspelen. Wat weet men al niet vertellend voor te stellen? Zoo verschijnen er in de vierde eeuw ook de os en de ezel, om van de herders of van de komst der drie Koningen met hun rijdieren, hun bagage en heel hun gevolg niet eens te spreken.

Die os en die ezel, hoe goed kennen we hen uit de oude Kerstliederen en hoe wordt steeds nog in de verhalen rond den Kerstnacht aan hen gedacht. Want vertelt men niet, dat ook nu nog in het Kempische land, als de Kerstklok het middernachtelijk uur luidt, de os met de andere beesten in de stal begint te

De aanbidding der herders, door een Italiaansch meester (17e eeuw).

SCHILDERS HET VERTELDEN

DER TORRE

praten, hun vertellend van het wonder dat is geschied? Ga dat evenwel niet beluisteren, want het spreekt vanzelf, dat op zooveel oneerbiedige nieuwsgierigheid strenge straf moet volgen. Ook in de beeldende kunst werd aan os en ezel graag een plaats gegeven. Welk een rustiek accent geeft steeds weer hun aanwezigheid aan het geheel; hoe weten ze, ondanks de weelde die sommige kunstenaars rond de geboorteplaats gingen uitschilderen, toch altijd weer terug te wijzen naar de landelijke omgeving van Efratha's velden en naar de nederige woning van het geboren Kind, dat in hun eenzame stal een eerste wijkplaats vond.

Die stal lijkt wel niet altijd op wat wij ons daarvan in het Noorden gewend zijn voor te stellen. In het oude werk van den Hohenfurtschen Meester, waar door een gebrekkige ruimte-weergave de vele tafereeltjes wel boven, inplaats achter elkaar lijken te staan, doet de stal dadelijk denken aan het „open huus op vier pooten“ dat volgens de oude beschrijvers van het Kerstgebeuren door de Oostersche marktgangsters gebruikt werd om er tijdelijk hun vee in te brengen.

Geboorte van Christus, door een Hohenfurtschen meester uit de 14e eeuw.

Hans Baldung, 16 eeuw: Geboorte van Christus.

Ook de stal op de schildertij van den Vlaamschen schilder Van der Goes, lijkt niet op die waaraan we bij de Kerstverhalen denken. Men zou veeleer meenen in de ruïnes van een oude kerk te zijn. Maar hoezeer helpt tusschen al de schilderachtige pracht, die dit werk ons toont, de aanwezigheid der twee dieren mee de vredige stemming te verhoogen. En toch knielen of spreken ze niet. De os staat het alles slechts goedmoedig te bezien. Maar hun stoere verschijning achter Maria en het Kind roepen de verzen van een oud Kerstlied in ons op:

daer stont een esel ende een rint
die hueden Maria hoer lieve kint.....

Toch zijn het vooral die schilders, welke, hetzij in de Gotische kunst der late Middeleeuwen of later nog in de Barok, het kerstgebeuren voor ons deden herleven in de barre winter van de Noordsche landen, die dikwijls het dichtst bij de innige intieme sfeer der Kerstverhalen bleven. Als was het Kerstwonder midden onder ons gebeurd, zoo zien we de oude stal op onze wintersche vlakke, met de dieren in hun eigen atmosfeer, rustig toezien uit een donker hoekje, of vertrouwelijk dicht bij de kribbe, die immers hun eigen voerbak is en nu tot wieg voor den geboren Koning mag dienen.

Stefan Lochner, 15e eeuw: Maria, die het Kind aanbidt en de boodschap aan de herders.

Ook de herders, eenvoudige vromen uit het volk, kregen ruim plaats in deze voorstellingen en hoe heeft men er, juist als in de oude liedekens, graag de van zoo ver gekomen koningen eveneens in het vertrouwde Noordsche winterlandschap uitgebeeld. Hoe laten ze ons zien wat een bedoening hun komt in een eenvoudig boerendorp van onze streken gaf; hoe loopt er ieder uit om dien wonderlijk zwarten Moorenkoning te zien.

Raak heeft Breughel zoo het gebeuren in een sneeuwde Vlaamsch dorp weergegeven. Maar hoevele andere schilders zouden we naast hen nog kunnen noemen. We wijzen nog slechts naar Schongauer, die niet alleen door de schilderachtige voorstelling, maar ook door de innige sfeer in zijn werk te boeien weet. We zien een stal, die niets meer is dan een oude vervallen schuur op de wintersche vlakte. Vol gaten zijn de wanden; de open vakken en gebrokkelde planken geven een uitzicht op de winterwereld buiten. En onwillekeurig leidt dit uitzicht ons dan ook een oogenblik van het Kindeke af, naar het sneeuwbedekte landschap, waarin naakt en zwart de boomen staan. Maar langs de wegen die ons wegvoeren keeren we toch vanzelf weer terug. Want komen daar geen menschen langs het dikbesneeuwde pad, die onze aandacht doen terugkeeren naar het gebeuren

binnen in de stal? Zijn het de drie koningen mischien? Je zou ze niet herkennen, gehuld in hun dikke mantels, de schouders hoog opgetrokken voor de kou, waaraan ze zoo weinig gewend zijn. En eveneens ons terugwijzend naar het Kindeke staan daar aan het stalvenster de herders in vrome aandacht op het wichtje neer te zien. De koude is buiten, fel en wit onder de grijze hemel, maar het is of die binnen niet wordt gevoeld. Het Kindeke ligt niet ineen gekleumd en Maria's gekruiste handen zijn soepel en blank gebleven, als door geen snijdende vrieswind beroerd. Het is de stille beschouwende sfeer, de bidende aandacht over het Wonder, die het ten laatste toch gewonnen heeft op alle afleiding van buiten. Anders zijn telkens weer de beelden, met hun persoonlijke combinaties van de verschillende tafereelen, hun accentueering van bepaalde motieven en hun verscheiden locale kleur. Anders zijn ze ook altijd weer, naar gelang de aandacht hangen bleef bij het uiterlijk verhaal ofwel dat men het gebeuren zag als de openbaring van een Goddelijke mysterie. Maar voor wie door de eeuwen heen zich naar het wonder van de Kerstnacht heeft gekeerd, zijn ze als vele beeldgeworden herinneringen, altijd weer geliefd geweest.

Simpel Kerstliedje

*Hoe zullen wij nog Kerstfeest vieren,
nu allen hunne naaste vloeken?
Hoe zingen: „Jesu goedertieren,
voor ons gelegd in schaam'le doeken”?*

*Hoe zullen wij den glans verdragen
van zooveel lichtjes aan de oogen
en zeggen: „In den mensch behagen”,
in dezen tijd, bij zooveel logen?*

*Wij moeten keeren op de schreden,
want deze koude weg loopt dood.
Wie God zijn onmacht heeft beleden,
die mag nog eens opnieuw beginnen
en 't Kindje op Maria's schoot
weer met de kinderen beminnen.*

*Uit: „Zomervind”, Verzen van
Jo Kalmijn-Spierenburg.
Libellenserie nr. 377.*

Ontwerp A. D. Copier.

Wat Ambacht en Kunst vermogen

De fabricage van het glas is een bij uitstek ambachtelijk-technische handeling, die, zoodra zij door kunstenaars wordt geleid, haar bijzondere bekoring verkrijgt.

Dit ervaren we, zoodra we de winkel, het magazijn van glas- en aardewerk bezoeken. We ondervinden het telkens, wanneer we zoo'n mooie voorname en aantrekkelijke étalage met belangstelling bekijken. Immers, glas is altijd aantrekkelijk. Zelfs het meest eenvoudige gewone drinkglas, dat men tegenwoordig ook al in goedkoopere uitgave aan de markt brengt, trekt ons al aan.

Leuke flesschen, denk b.v. aan het typische Spaansche wijnfleschje, of aan zoo'n groote groene mandflesch, worden gaarne, de laatste zoowel binnen als buitenshuis, „te pronk” gezet.

En nu het speciaal gefabriceerd edele glas, zooals we dit hiernevens in zijn volle schoonheid reproduceeren, het kunstnijverheidsproduct, dat door zijn unieke vorm en substantie het geheimzinnig kostbare aanzien verkrijgt.

De bekende kunstenaar Copier komt ook hier weer uitstekend voor den dag.

DE KROON

DOOR HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT

Elisabeth Bergstrand-Poulsen, De Kroon. Uit het Zweedsch, door N. Basenau-Goemans. J. M. Meulenhoff te Amsterdam.

Eerder reeds — 't was bij de bespreking van *Het groote Weefsel* — poogde ik vooral indringend op het werk dezer schrijfster in te gaan, want waarlijk, zij is de eerste de beste niet. Men kan van het „verhaal” genieten en met den idealistischen geest ervan zich sterken, maar daar is lang niet alles mee gezegd.

Met enkele woorden slechts wil ik daarom dit verhaal weergeven, vol lof overigens voor de hechte en origineele compositie. Een grootgrondbezitter, Heer van het goed Lunda, heeft in vroegere geslachten aan de dorpskerk van Dunkehallaar een prachtige lichtkroon van bergkristal ten geschenke gegeven, op voorwaarde dat de gemeente het familiegraf goed onderhouden zou en iederen Zaterdagavond met een verschen groenen krans versieren. Doch de menschen verslappen op den duur in hun plicht jegens graf en krans, en wanneer dit een keer de slotvrouw van het *thans* heel duidelijk wordt, laat zij in haar toorn de kroon uit de kerk halen en in haar zaal op 't Huis hangen. Een klein meisje, Sera-

fia, is daar echter zóó bedroefd om, dat zij aanbiedt het verzuim naar vermogen in te halen. Dertig jaar lang zal er vóór den Zondag een versche krans bij 't graf liggen, en daarna mag de kroon in de kerk terugkomen.

Op dit punt reeds treedt in het verhaal het eigenaardige element op dat ik straks zal uitwerken. Serafia namelijk was een soldatendochter; Cavall heette haar vader, en hij was „een zuiver en onvervalscht heiden”. Van de „ouderwetsche sla-er-op-lossoort”. En het Christendom zeer vijandig.

Als Serafia, die toch ter catechisatie gegaan en aangenomen is, op een keer voor haar kinderlijk Christelijk geloof wil uitkomen door thuis het tafelgebed op te zeggen, wordt zij door haar vader de deur uitgegooid. Zij loopt naar het Huis, treedt in dienst bij de slotvrouw, en leidt een rustig en aangenaam leven... totdat een andere heiden haar pad kruist, een die nog vrij wat gevaarlijker is dan de rauwe soldaat, want hij, Ville, is jong en bezit een gevaarlijke, duistere, schoonheid en charme. En Serafia heeft hem lief.

Serafia en Ville, de heiden? Er was niet meer tegen te praten. Serafia liep met open oogen den vangkuil in. Het was daar, op 't Wolvennest, zoo heette de hoeve waar zij kwam, méér dan onguur, in elk opzicht. Ville woonde er alleen met zijn vader, den ouden Morten, zonder vrouwelijke hulp, en 't waren ook eigenlijk gezegd geen boeren, al bebouwden zij nog zoowat bij tijd en wijle hun slechten grond. Een ruilhandel in paarden was hun eigenlijk bedrijf, en

Men bemerkt, zoodra men dit glas beziet, „men er-vaart” liever gezegd, direct zijn innerlijk vakkundige beleving. Copier is de expert, de ambachtelijk ras-echte artist, die zijn métier door en door kent. Hij weet uit zijn te verwerken materiaal te halen wat er in zit.

Bij het fabricceeren, bij het gieten en blazen dus, weet hij op 't juiste moment in te grijpen. Hij kent zijn glas net zoo goed als de kok de aard van zijn te bereiden spijzen kent. Hij laat, in zekeren zin, aan het materiaal zijn eigen loop. D.w.z. hij laat het glas-materiaal tot zijn volle recht komen. Hij is ingesteld op de glas-eigenaardigheden, hij ziet kans er de uiterste schoonheid aan te ontlokken.

In deze voorwerpen is het allereerst de mooie gracie-volle omtrek, het silhouet dat ons boeit. Maar ook de massieve, de dikke, bijna dicht-vloeiende glas-wanden hebben onze aandachtige bewondering. Er worden ingenieus technische giet-, blaas-, ets- of slijp-experimenten gedemonstreerd. Zelfs zijn er ex-presselijk inwendige luchtbelletjes in zoo'n dikke glaswand te ontdekken, blaasjes, zooals we die b.v. in een blok ijs wel kennen, en die ons nog eens nadrukkelijk de absolute beheersching van de glas-techniek doen begrijpen.

Joep Nicolas, de bekende Roermondsche glazenier, de schilder van het gebrande glas-in-lood-raam, eenige tijd geleden voor nieuwe ondernemingen en opdrachten naar Amerika vertrokken, laat zich tevens als een ambachtelijk ontwerper van glazen pul-len, vazen en allerlei andere glazen voorwerpen, kennen.

Nicolas, die inderdaad op historische vormen zich inspireerde, zelfs in de verte aan het beroemde Venetiaansche glas ons herinnert, heeft, zooals we dit

van hem weten, zijn eigen, min of meer gewaagde genre.

Hij is die vrije artist, die alles aandurft, die bij an-deren een streepje vóór schijnt te hebben. Hij weet daar gebruik van te maken, veroorlooft zich de glas-vormen in allerlei bochten te dwingen, hij waagt 't er op. We durven nauwelijks eenige bezorgdheid verbergen. We vragen ons onwillekeurig af, of aan het materiaal, het toch altijd broze glas, geen ge-weld wordt gedaan. Of dit wel door de beugel kan. Desondanks moeten we erkennen, gelijk we dit ook ten aanzien van zijn gebrandschilderde ramen plegen te doen, dat hier een virtuoos vakman aan 't woord is, een artist, die, waar ook, zijn impulsieve geest weet te doen botvieren.

Ook Willem Stuurman, de ontwerper van glas-plas-tieken is voor geen beetje vervaard. De meest exo-tische en zelfs voorwereldlijke dieren, en, naar 't ons voorkomt, wat nogal onwaarschijnlijke fossielen en visschen, worden in glas-materiaal uitgedacht. Het zijn modellen, die geheel de gedachte aan de breekbaarheid van het glas wegnemen.

Deze uiteraard sierende, maar zeer suggestieve beeldjes zullen, in eigen milieu, hun artistieke uit-werking niet missen.

Ida Falkenberg-Lieftinck ontwierp zeer beschaafd-aandoende gebruiksvoorwerpen, glazen, karafjes, kelkvormen, toilettafel-artikelen, e.d., die door de fijn afgewogen vorm en gevoelige teekening, uitge-voerd in zacht blauw-groene kleur, een eigen cachet hebben. Een lust voor de oogen.

Het glas, in een succesvolle samenwerking van kunst en industrie ontstaan, mag, als een vreugde-volle versierings-uiting niet aan onze aandacht ontsnap-pen. C. M.

zij namen, vader en zoon, de menschen beet waar zij konden.

Dit alles had de welmeenende slotvrouw het meisje voorgehouden, ook, en dit sprak haar sterk toe, dat de dieren zoo slecht op 't Wolvennest behandeld werden. Maar 't baatte niet, Ville de heiden had haar in zijn macht. Zelfs toen de slotvrouw nog een beroep op de kroon deed en aantoonde dat het nu haast onmogelijk zou worden om het graf te ver-zorgen, omdat Serafia aan de verste grens der ge-meente en onder de heidenen zou wonen, die allicht geen medewerking verleenden, bleef het meisje on-bewogen.

Zij trouwde met Ville. Zij deed wat zij kon om de verwaarloosde hofstee een beter aanzien te geven. Zij trachtte ook deze nóg erger heidenen wat Chris-telijke zeden en tafelgewoonten bij te brengen, en hervatte het tafegelbed, eenmaal in haar jeugd zoo brutaal afgebroken. Haar belofte: het graf te onderhouden teneinde zoo de Kroon weer aan de kerk terug te schenken hield zij getrouw. Zij kreeg kinde-ren, en één dezer, haar oudste dochttertje Anna Mathilde, heeft later haar moeders taak van de groene krans overgenomen en tot een gelukkig einde gebracht. Op haar eigen trouwdag hing de Kroon weer vol luister in de kerk. Doch veel moest daaraan nog voorafgaan. Een bovenmenselijke last zou drukken op de schouders van een kind, dat moeders plichten overnam: de jonge Anna Mathilde. Doch zij heeft dien met eer gedragen. Sefaria is niet lang

met Ville gehuwd geweest; bij een nachtelijken tocht met paard en wagen langs een gevaarlijken weg vond zij door zijn schuld den dood.

In Ville zijn trekken weer te vinden van Peter de schilder uit het „Grootte Weefsel”, met dit onder-scheid dat Ville bovendien maatschappelijk een nietsnut was. Zie ik het goed dan vertegenwoordigen beiden de het Christendom vijandige, zuiver aard-sche gezindheid, welke, daar er in een archaische samenleving uiteraard geen plaats is voor onze mo-derne scepsis, ons „modern heidendom”, teruggrijpt naar het antieke, of, beter gezegd, dit nimmer heeft losgelaten. We houden in 't oog dat het verhaal van de Kroon omstreeks 1800 speelt, een tijd dat in het dun bevolkte land stellig nog menig oud groot-vaertje of grootje ergens op een afgelegen hoeve bij den haard zat, dat van geen Christendom begrip had. Men vergeete ook niet dat het bij de Kerstening der Noordgermaansche, of Germaansche landen zon-derling en drastisch is toegegaan. We willen hier niet verwijzen naar de Friezen en Saksers, dat is bekend genoeg. Maar minder bekend is het feit dat omstreeks het jaar duizend de bevolking van IJsland over de aanneming van het Christendom eenvoudig heeft *gestemd*. Er lagen hier wel diepere gronden: de germaansche familiezin, de hooge opvatting van de bloedverwantschap, welke geen gedeeldheid bin-nen den kring van het eigen geslacht duldde. Daar-om heeft de heidensche minderheid zich bij het be-sluit van de meerderheid neergelegd, echter zeker

niet zonder innerlijken strijd, en alleen om de banden des bloeds met de gelijktijdig levende verwanten niet te scheuren. Het bleef een pijnlijk offer, want de heidensche groep heeft er in bewilligd de voorzaten in 't hiernamaals, die voor het Germaansch bewustzijn immers bleven medeleven, te verzaken. De Christelijke partij deed in feite hetzelfde wel, maar zij werd tenminste gesteund door de kracht harer overtuiging.

Nu is het opmerkelijk dat in de Kroon de scheidingslijn zoo scherp gemarkeerd is. Een vergelijking op muzikaal gebied ligt voor de hand, in Richard Wagners Pelgrimskoor. Er is de loutere melodie, welke de dissonanten, dwars er door heen, willen overstemmen. Maar het lied der Pelgrims wint het, zij worden niet van de wijs gebracht door het leelijk, valsch gekras.

In dien zin moet men het, meen ik, ook opvatten als er telkens gesproken wordt van „de Kroon der Zaligheid”. Er is hier of daar weleens de opmerking gemaakt dat het toch niet aangaat om een, zij 't wondermoole, stoffelijke lichtkroon uit bergkristal vervaardigd, zoo maar een soort zaligmakende kracht toe te kennen. Maar zoo moet men het ook niet begrijpen. Er is een lichte, Christelijke wereld, met de flonkerende Kroon zuiver als embleem. Tot deze wereld behoort al wat goëd is, Serafia, haar dochter, de slotvrouw, de blinde predikant, de boer, David, een soort oefenaar of réveilman, die godsdienstige samenkomsten leidt. De kerk staat voor deze zoo verspreid wonende menschen in letterlijken zin „in 't midden”, en de Zondag, met den feestelijken opgang naar Gods huis, moet voor deze Scandinavische boeren op hun eenzame hofsteden een beteekenis hebben welke wij niet licht overschatten kunnen. Binnen deze „Zondagsche wereld” is 't goed en veilig verkeer. En 't is niet twijfelachtig dat ook de schrijfster zelf tot dezen gelouterden kring behoort.

Maar er omheen handhaaft zich nog de oude, liefde-

looze heidenwereld, waar Ville en zijn vader Morten in thuishooren. De schrijfster heeft hen geschilderd in al hun boosheid en ruwheid, en 't is een gelukkige vondst geweest dat zij daarnevens op een bloedmenging wijst welke stellig het ras niet zou verbeteren: de oude Morten was met een Zigeunervrouw getrouwd geweest. Ville's uiterlijk schoon, dat hij van deze donkere, wilde moeder erfde was de oorzaak dat het jonge meisje, Serafia, tegen elken goeden raad in, haar lot aan het zijne verbond.

En dit godverlaten heidendom leeft nog zijn woest leven in ongetemperde kracht, zij 't naar de verre hoeken verdrongen en door de openbare meening van het kerkdorp veroordeeld. Juist in de beschrijving van ruige tooneelen voert Elisabeth Poulsen de pen met groot talent. Er staat mij hier een beeld voor oogen dat te vinden is op pag. 159. De kleine Anna Mathilde is een vinnig, onvervaard ding, zij heeft, meer nog dan haar Zweedsche moeder Serafia, het taale weerstandsvermogen harer grootmoeder van vaderszijde, zij gelijkt ook uiterlijk veel op haar, doch haar hart is goed en rein. Ze bewaart zichzelf in een omgeving van paardenkoopers, drinkebroers en bedriegers. Aan haar vader, Ville, heeft zij de handen vol, maar zij weet van geen deinzen. Zij heeft hart voor de boerderij. En nu is het haar trots dat zij een span ossen getemd heeft, en geleerd den ploeg te trekken. „Goede trekdieren,” placht haar moeder te zeggen, „dat is de grondslag van 't bedrijf.”

En nu gebeurt het op een avond dat haar vader en grootvader zijn thuisgekomen met een heelen troep Zigeuners, paardenruilers. Toen zij den volgenden morgen, na een nacht van getier over den hof uitkeek, waren de Zigeuners weg. Niets stond er meer dan een vreemd paard. Het was een stokoud, krijt-wit paard, een verstorven grijsaard, tot op 't bot vermagerd, niet getuigd, en hier en daar aan de huid verwond. Uit de koude ochtendmist doemde het paard op in den witten nevel. — En Anna Mathilde wist dat haar vader, in zijn dronkenschap, voor dit rampzalige dier haar mooie ossen geruild had...

Strijdt den goeden strijd des Geloofs

„Eene juiste beschrijving van 't geen er al zoo in mij omgaat is niet te geven, zou ook weinig nuttigheid hebben; gij kunt het u voorstellen bij dat leeuwteje op 't Zeeuwsche wapen, dat altijd vechtende tegen de golven toch boven blijft: dat is mijn geliefkoosd beeld: strijdende maar met de zekerheid der overwinning in Hem die ons heeft liefgehad; die Naam Verlosser, Vrijkooper, die zijn eigen bloed tot losprijs geeft, klinkt dan in mijn hart met onuitsprekelijke liefelykheid en dan meen ik weer een kenteeken dier verlossing in mijzelve te moeten vinden en het is weer mis totdat het geloofsoog alles in Hem zoekt. O diepte des rijkdoms!”

Uit Brieven van Mevrouw Groen van Prinsterer.

DIE NIET MEETELLEN

„Zingt u nog eens voor me?”

Dit is een vraag uit een meisjesmond, en dan van een kind, dat geen ouderliefde heeft gekend; geen ouderhuis heeft gehad, dat zelfs niet weet, wie haar vader is. Dit meisje, dat door haar klein verstand in 't gewone leven niet mee kan komen, heeft door haar vraag en door haar lied overwinningen behaald. Haar lied heeft aan een moedelooze redding gebracht.

Jaantje zullen wij haar noemen.

Toen wij van de moeder toestemming hadden gekregen, haar mee te nemen naar een boerderij, voor haar gezondheid en bezigheid, reageerde het meisje er niet in 't minste op. Het groote nieuws: op reis te mogen gaan met de auto en de trein, ging kennelijk langs haar heen. Maar op 't moment, dat wij haar netjes wilden kleeden, kwam ze in verzet, — weigerde zij iets aan te trekken, dat haar niet toebehoorde. Haar eigen, oude manteltje wilde ze aan, en daarin mee. Toch werd de mantel, die voor haar gegeven was, bij haar bagage gedaan: een doos van Tiktaks thee en koffie.

Het was December, en het vroom.

„Als je het koud krijgt, Jaantje, zal je dan de mantel aantrekken?”

„Ja,” zegt ze op deze vraag.

Ze krijgt het koud. Niet onderweg, niet in de auto of in de trein, ze krijgt het koud op een morgen, lang nadat ze op haar bestemming is gekomen, en buiten bij de put, de melkbussen boent.

Stilletjes haalt ze van haar kamertje de mantel met de bontkraag. Ze bekijkt hem nog eens. Ze mag hem niet. De kleur staat haar niet aan. Ze vindt hem ook te lang. Ze trekt hem aan, omdat ze huivert. Zoo gaat ze weer aan 't werk, en na een tijdje is het kleedingstuk drijfnat. En dat is dan haar beste mantel, die ze ook moet dragen, als ze meegaat naar de kerk.

Met schrik bemerkt de vrouw, wat Jaantje heeft gedaan.

„Kind toch! Hoe haal je dat in 't hoofd?” Ze laat de mantel dadelijk uitdoen en geeft er een wollen vest voor in de plaats.

„Hm,” zegt Jaantje, en gooit haar mantel achteloos op de deel ergens overheen. Is het een plank, een schot...? Ze heeft nog niet geleerd haar oogen te gebruiken. Ze doet de dingen droomerig. Ze kijkt niet uit bij wat ze doet.

Zondags is haar mantel zoek. Hij komt die dag niet terecht. Jaantje weet niet waar ze hem op die bewuste morgen heeft neergelegd.

„Nee, echt niet,” houdt ze vol, maar haar gedachten zijn absent.

Als Jan, de knecht, de volgende morgen de varkens-kotten uitmest, vindt hij de resten van de mantel. Jaantje wordt er bij gehaald.

„Zie nu eens! Hoe komt je mantel bij de varkens terecht?”

Ze weet geen antwoord.

„Die ben je kwijt,” zegt de vrouw verdrietig. Doch Jaantje zegt: „Ik mocht hem toch niet lijen.”

Zou je zoo'n kind niet eens door elkaar schudden?

Soms is de vrouw geneigd zich gruwelijk aan haar te ergeren, om haar apathische houding — haar abnormale traagheid. Jan noemt haar „de wandelaarster”, om haar zeer langzame tred. De boer noemt haar gang „kuieren”.

Om half acht 's morgens moet Jaantje opstaan. Dat is laat voor de boerderij. Maar zij is voorloopig gast. Het bureau, dat haar heeft uitgezonden, geeft een kleine vergoeding voor haar opname. Haar werken is nog maar spelen. Doch orde moet er zijn. Half acht opstaan dus, is afgesproken. De boerin zal haar roepen en met een half uur moet ze aan tafel zijn. Om acht uur zitten allen aan de pannekoek. Maar wie er is, Jaantje niet. Er verstrijkt een kwartier — een half uur... De familie gaat alweer aan het werk, als zij eindelijk verschijnt.

Ze wil geen pannekoek. Ze wil ook niet probeeren die te eten. Ze wil brood. Voor haar wordt het eigengebakken brood aangesneden. Over twee sneedjes doet ze ongeveer een uur.

„Dat moet in 't vervolg vlugger gaan,” zegt de vrouw, en meteen bedenkt ze iets, om haar daarbij te helpen. Ze zullen samen op de klok kijken voortaan, bij alles wat ze doet. Als ze aan 't kopjes afwassen zijn, vraagt de vrouw: „Zie je hoe de wijzers staan, Jaantje?”

Ze moet leeren werken op de minuut. Heeft ze nu vijf en veertig minuten over het kopjes wasschen gedaan, morgen moet ze klaar zijn in veertig minuten. Zoo moet ze iedere dag aftellen, totdat ze het in dertig minuten doen kan. Dan krijgt ze een dubbeltje.

Een dubbeltje is een groote schat voor haar. Van moeder heeft ze er één gekregen bij het afscheid. Daar is ze zuinig mee. Dat wil ze goed bewaren en met blijdschap denkt ze: „Fijn, straks er weer één bij.” Ja, als... Dit dubbeltje moet ze echt verdienen. Daar moet ze haar uiterste best voor doen.

Ach.....

Als onder 't raam de vogeltjes kwetteren, gaan haar handen langzamer, al langzamer en tenslotte rusten ze. Dan zien ook haar oogen het werk niet meer. Dan heeft ze alleen oor voor het vogelengekweel. Als ze gestoord wordt door de vrouw, schrikt ze niet in 't minst. „Hoor ze es,” zegt ze blij.

Erger je nu eens aan zoo'n kind, wanneer ze weer getrouwd heeft. De vrouw kan het niet in dit geval. Een andere keer moet Jaantje iets wegbrengen, naar de voorkamer. Ze komt niet terug.

Er wordt gevraagd: „Waar blijft ze? Wat voert ze uit?” Ja, wat doet ze? Ze staat op haar teenen voor een calligraphie. Ze leest het vers: Beveel gerust uw wegen, Al wat u 't harte deert.....

„Twee regels ken 'k er al van,” roept ze verheugd, als ze wordt betrapt. „Zal ik ze es opzeggen?”

„Ja, laat me eens hooren,” zegt de vrouw, en als Jaantje zonder haperen de regels heeft opgezegd, vraagt ze: „Zal ik het vers eens voor je zingen? Maar het werk moet er om doorgaan. Ga je mee?” Jaantje krijgt een bakje met aardappelen. Die moet ze schillen voor de volgende dag. Wanneer ze dit op een voormiddag moest doen, dan zou ze er tegen

etenstijd nog niet mee klaar zijn. Jaantje schilt dus de aardappelen, en de vrouw zingt voor haar: Beveel gerust uw wegen.....

„Da's mooi," zegt ze. „Zing het nog eens voor me." Al luisterend leert Jaantje dit vers. Ze zingt het zelf mee, eerst aarzelend, voorzichtig en dan... met een heldere klankvolle stem. Het wordt voor de vrouw een genot naar haar te luisteren.

Jaantje oefent zich dagelijks. Ze vraagt om meer verzen. Ze leert er vele, doch één is er dat ze 't liefste zingt: Beveel gerust uw wegen, al wat u 't harte deert... Ze weet nu ook, wat de woorden beteekenen. De vrouw heeft ze haar verklaard: Ze heeft geen vader, en toch wel een Vader. Een Vader in de hemel, die haar liefheeft en voor haar zorgt. Eerst kan ze dat niet recht vatten. „Jullie zorgen toch voor mij?" Ze weet het tijdelijke niet van het eeuwige te onderscheiden. Maar dát er voor haar gezorgd wordt, 't zij door God, of door de menschen, dat is haar nu wel duidelijk.

„En later trouw ik," zegt ze zakelijk. Die illusie wil de vrouw haar niet direct ontnemen. Maar bij gelegenheid, als Jaantje weer eens heel domme dingen doet, en vreemde vragen stelt, en zich onbehoorlijk gedraagt, brengt de vrouw haar onder 't oog: „En wou jij later huisvrouw worden?" Dan voelt Jaantje zelf toch even, dat ze daar nog heel ver van af is.

„Nee, ik leer het nooit," geeft ze toe. „Nee, en dan kan ik ook niet trouwen, dan blijf ik maar bij jullie." Ze is spoedig weer getroost. En dit is 't wonderlijke: haar gedachten schijnen dan alleen vlug te werken als het gaat om dingen, die haar ten nauwste raken. Dagelijksche gewone dingen gaan veelal haar begrip te boven. B.v. dat ze 's morgens op vaste tijd moet opstaan is haar een raadsel. Zij zou uit haar bed willen komen als ze zin had. Dag- en uurverdeling laten haar totaal koud. Hoe vaak haar op de dag wel niet gezegd moet worden: „Jaantje, kijk eens op de klok!" Na maandenlange oefening is het nog niet tot haar doorgedrongen, dat de tijd er is om die goed te gebruiken. Jaantje bekijkt graag de statige staartklok, omdat ze die heel mooi vindt, en telkens als ze slaat, luistert ze aandachtig naar haar slag. Maar de slagen tellen, nee, dat doet ze niet. Stilzitten en luisteren, als het in de keuken dan ook nog warm en gezellig is, dat is Jaantjes liefste bezigheid. Vooral 's Zondagsavonds, in de groote kamer, als het haardvuur brandt in de schouw, dan moeten ze haar niet zeggen: „Jaantje, kijk eens op de klok, het is bedtijd." Dan denkt ze: ik zit hier goed, ik blijf bij jullie. Ze heeft zich op haar plaatsje, in het nieuwe huis, genoeglijk genesteld. Moeder raakt langzamerhand op de achtergrond. Schreef ze in 't begin iedere week aan haar, allengs is dat minder geworden. „Alweer schrijven? Waarom? Moeder weet nu wel dat ik 't hier goed heb."

Wat Jaantje al niet bijgebracht moet worden.

„Plichten, wat zijn dat nu weer!"

Vreemde vragen kan ze doen. De vrouw vindt zich soms een onbeholpen paedagoge, tegenover dit eigenaardige kind.

Er gaat een jaar voorbij. Jaantje wordt niet anders. Ze blijft een droomerig kind. 't Eenige wat haar goed af gaat is: zingen. Dat kan ze prachtig. De vrouw zegt: „Haar stem is een gave Gods."

Dan zien ook haar oogen het werk niet meer.

En dan opeens moet Jaantje bij haar weg. De vrouw wordt ziek. Jaantje gaat naar een andere boerderij; ze krijgt een andere vrouw. Die vrouw heeft kleine kinderen. Jaantje vindt kinderen wel lief. Bij haar getrouwde zuster heeft ze heel wat daagjes met de kleintjes gespeeld.

Als ze in haar nieuw tehuis komt, tracteert ze de kinderen op frujetta, waarmee ze zelf eerst blij maakt is.

„Zoo'n goeierd," denkt de vrouw, doch ondertusschen bekijkt ze 't meisje kritisch.

Jaantje wordt een bittere teleurstelling voor haar. Wat heeft ze van dit kind verwacht? Hulp natuurlijk. En och, ze geeft haar werk bovendien. Het petroleumstel in de keuken heeft ze in de treure laten walmen. De etenspot, waarvan de vrouw gezegd had: let er op! heeft ze laten overkoken, terwijl ze er vlak bij staat. De pannen heeft ze met een was-lap schoongemaakt, inplaats van met een vaatdoek, en nog meer van die domheden, om er wanhopig onder te worden. Duizend kleine voorvallen zijn er, waaraan de vrouw zich ergert. Dit kind kan ze in huis

niet hebben. Ze maakt zich zenuwachtig om haar 's Nachts slaapt ze niet.

Tot het uiterste gedreven, begint ze op een morgen aan een brief. Degene, die haar 't kind bezorgd heeft, moet er haar maar weer van afhelfen ook.

Jaantje is in 't achterhuis en wascht de kopjes, onbewust van 't lot, dat haar bedreigt. Het Januari-zonnetje schijnt door 't kleine vensterruitje. Ze voelt zich wonderlijk behaaglijk. Ze begint te zingen: „Beveel gerust uw wegen, al wat u 't harte deert...”

Plots houdt de vrouw op met schrijven. Ze luistert... Dit ontroert haar. Ze krijgt tranen in de oogen.

„Och, wat zingt dat kind prachtig, wat mooi.”

Even zit ze in gedachten — staat onverwachts op, neemt de brief, frommelt hem samen en stopt hem in 't fornuis.

„Weg er mee.”

Ze kan het niet over haar hart verkrijgen, het kind nu weg te sturen. Moet ze die stumper het verdriet aandoen van weer te verhuizen. „Ach,” denkt ze, „als je ook niet anders hebt dan je stem, waarmee je nog niet eens de kost kunt verdienen...”

Haar ontferming over dit kind wordt ineens mild en weldadig.

Jaantje heeft door haar lied — haar stem, een overwinning behaald, tot haar eigen voordeel.

Die niet meetellen.

Nee, tenzij... wij ons bewust worden van hun innerlijke nood. En... God kent ze. Hij kent ze bij name: de achterblijvers, de onmaatschappelijken. Hij vindt ook wel wegen, waarlangs hun voet kan gaan.

GRÉ VAN AST.

Huwelijksaanzoeken per advertentie

Het huwelijksaanzoek door middel van een annonce dateert reeds van de eerste helft der vorige eeuw. Veel verandering heeft haar redactie in den loop der jaren niet ondergaan. Ze is een beetje beknopter, hoewel niet onvollediger geworden, ze is meer zakelijk opgezet.

Maar nog steeds moeten de gegadigde trouwlustigen er naar raden, wie zich achter de advertentie schuil houdt.

Als regel is het de man, die langs dezen weg contact zoekt, terwijl het maar zelden voorkomt, dat de vrouw op deze wijze haar heimelijk verlangen te kennen geeft. Zoo althans in ons land, waar huwelijksannonces een uiterst bescheiden plaats innemen in de enkele bladen, waarin men ze wel eens kan aantreffen.

De „Grüne Post”, een Duitsch Zondagsblad, waarvan wij onlangs een nummer in handen kregen, vormt daarmede wel een zeer eigenaardige tegenstelling.

Van dit nummer, dat 16 bladzijden telt, wordt ongeveer een geheele bladzijde in beslag genomen door huwelijksaanzoeken.

Het zijn er niet minder dan 142.

Het opmerkelijke is, dat in dit nummer behalve de gewone genees- en schoonheidsmiddelenannonces overigens weinig andere advertenties opgenomen zijn.

Wat ons bijzonder trof, was, dat van die 142 huwelijksaanzoeken er 61 door vrouwen gedaan waren. De jongste was 19, de oudste 49 jaar, maar „jonger uitzijende”.

Dat de aanzoeken onvolledig waren, zou men van de meeste bezwaarlijk kunnen beweren.

Want niet alleen de leeftijd werd er in vermeld, maar ook veelal de lengte, voorts de haarkleur (meestal blond, een enkele maal zwart), soms godsdienst (17 evangelische vrouwen, 18 evangelische mannen), verder de eigenschappen van de(n) betrokkene, zooals huiselijk flink, sympathieke verschijning, muzikaal, gunstig verleden enz.

Belanghebbenden konden zich zoo eenigszins een beeld vormen van de persoon, die de annonce geplaatst had en bij zich zelf nagaan of zij ernstig in aanmerking kwamen. Het werd hun nog gemakkelijker gemaakt — en dat vonden we ook enkele malen, — wanneer de van de andere partij verlangde leeftijd, grootte en eigenschappen ook in de advertentie genoemd werden.

Eigenaardig, die huwelijksaanzoeken! Er was er een van een 47-jarige vrouw, 1.70 m. groot, die een „christelijk denkenden levensgezel met een vaste betrekking” zocht, „kleine lichaamsgebreken geen bezwaar.”

Een andere, een twintigjarige, die zich een sympathieke verschijning noemde, muzikaal, natuurlievend, enz., later over eenig vermogen kunnende beschikken, zocht kennismaking met een ingenieur of dokter, niet ouder dan 35 jaar.

Er waren annonces van vrouwen, die op den voorgrond stelden, dat zij een onberispelijk verleden hadden en dit ook van de andere partij verlangden. In een andere annonce zocht een vrouw voor den vriend van haar man een vrouw. Die vriend was 37 jaar, 1.71 m. groot, sympathieke verschijning, maar een beetje verlegen.

Maar genoeg hierover.

Laten we nog mededeelen, dat de kleinste trouwlustige vrouw 1.48 m., de grootste 1.78 m. was, de kleinste man 1.54 m., de grootste man 1.85 m. was. De kleinste en de grootste vrouw verschilden 30 cm., de kleinste en de grootste man 31 cm., de kleinste vrouw en de kleinste man 6 cm. en de grootste vrouw en de grootste man 7 cm. in lengte.

Aangeteekend zij nog, dat de jongste man, die een huwelijksaanzoek deed, 21 jaar en de oudste 60 jaar was.

Honderd twee en veertig huwelijksaanzoeken in een enkel nummer van een weekblad, 14de jaargang!

Wat er van te zeggen?

Laten we hopen, dat deze in het buitenland blijkbaar meer gebruikelijke methode onzen vrouwen en mannen bespaard blijft.

Mr. J. K. MUTERS. 339

